

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТИМЧАСОВОГО ВІДСТОРОНЕННЯ СУДДІ ВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

Дмитро Володимирович ТКАЧЕНКО,

*аспірант кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
КНУ імені Тараса Шевченка*

Тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя є різновидом заходів забезпечення кримінального провадження, що не є санкцією, так як не надається остаточна оцінка дій особи із подальшим застосуванням заходів примусу, а лише здійснюється припинення чи запобігання неправомірним діям. Цей захід має на меті досягнення дієвості кримінального провадження шляхом недопущення знищення доказової бази, припинення неправомірних дій. Цей захід стосується виключно особи зі статусом судді та може бути застосованим лише у разі оголошення підозри чи висунення обвинувачення такому судді. Його суттю є тимчасове увільнення судді від здійснення правосуддя (призупинення виконання ним основної трудової функції, предмету діяльності у вигляді вирішення спорів, розгляду кримінальних проваджень) із збереженням статусу судді. Передумовою його застосування є ймовірне вчинення неправомірних дій суддею, які містять ознаки злочину, тобто дій, які несуть в собі негативний зміст. Такий захід застосовується виключно тимчасово, його припинення пов'язується із завершенням з'ясування обставин протиправних дій, надання їм правової оцінки. Одночасно варто зазначити, що така характеристика будується виключно на положеннях кримінального процесуального законодавства і розкриває лише одну сторону поняття тимчасового відсторонення судді від посади у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності. На наш погляд, вказане поняття має подвійний характер: з точки зору кримінального процесуального законодавства воно є одним із видів заходів забезпечення кримінального провадження, тоді як згідно законодавства про судоустрій і статус суддів воно є

призупиненням окремих відносин із суддею (відносин, пов'язаних із здійсненням ним правосуддя, а також окремих виплат). При цьому, вважаємо, що законодавство про судоустрій і статус суддів переслідує іншу мету застосування цього заходу - усунення можливої загрози для престижу та авторитету суддівської професії. Це обґрунтовується тим, що наявність кримінального провадження щодо підозри судді у вчиненні кримінального правопорушення викликає сумніви щодо його відповідності займаній посаді судді, високим моральним принципам, які до нього ставляться, його професійності та незаангажованості, що може викликати недовіру до нього, а отже створювати загрозу для авторитету судової влади. За такої ситуації зникає впевненість в високих професійних якостях судді, дотримання ним положень чинного законодавства. Варто зазначити, що в преамбулі Бангалорських принципів поведінки суддів від 19 травня 2006 року, схвалених Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 року № 2006/23, йдеться про те, що довіра суспільства до судової системи, а також до авторитету судової системи в питаннях моралі, чесності та непідкупності судових органів посідає першочергове місце в сучасному демократичному суспільстві [1]. Адже розраховуючи на справедливий розгляд спору особа навряд чи буде впевнена в належному його розгляді, у відповідності до законодавства, суддею, який може бути причетним до нехтування законодавчими положеннями. Тимчасове ж відсторонення судді на час здійснення розслідування усуне суб'єкта, у об'єктивності якого виникли сумніви. Крім того, з огляду на високий статус судді до нього ставляться підвищені вимоги, в тому числі й щодо відсутності судимості, тому цілком логічно, що вчинення кримінального правопорушення є несумісним із високим званням судді.

Ще одним випадком застосування тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя є його відсторонення при проведенні кваліфікаційного оцінювання.

Знову ж таки законодавець не визначив в чому полягає суть такого заходу, а лише визначив порядок застосування та момент припинення. Увагу такому заходу не приділяють і науковці. Як вбачається із частини п'ятої статті 86 Закону

України «Про судоустрій і статус суддів» [2] відсторонення при проведенні кваліфікаційного оцінювання здійснюється у разі виявлення неповноти або недостовірності інформації при проведенні кваліфікаційного оцінювання. При цьому береться до уваги не сам факт виявлення неповноти або недостовірності інформації, а її значення. При цьому про яке значення інформації йде мова не визначено, що, очевидно, при практичному застосуванні матиме довільне (суб'єктивне) тлумачення. На наш погляд, більшого розуміння цього питання надасть з'ясування мети проведення кваліфікаційного оцінювання. Згідно положень частини першої статті 83 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» кваліфікаційне оцінювання проводиться Вищою кваліфікаційною комісією суддів України з метою визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді за визначеними законом критеріями. При цьому частиною другою вказаної норми визначено критерії кваліфікаційного оцінювання, до них відносяться: 1) компетентність (професійна, особиста, соціальна тощо); 2) професійна етика; 3) добросовісність [2]. З зазначеного можна зробити висновок, що значення для застосування до судді тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя має інформація, яка є недостовірною і неправдивою і при цьому таке викривлення інформації стосується компетентності, та/або професійної етики, та/або добросовісності судді, що в кінцевому результаті ставить під сумнів здатність судді здійснювати правосуддя у відповідному суді за визначеними законом критеріями. Відповідно до частини сьомої статті 66 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя припиняється з дня ухвалення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України рішення про підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді або з дня звільнення судді з посади внаслідок непідтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді - без ухвалення Вищою радою правосуддя окремого рішення про припинення тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя [3]. Із зазначеного випливає, що тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя за даною підставою є реакцією на дії

судді негативного характеру, встановлюється на період перевірки інформації, яка носить ймовірний, а не достовірний, характер, щодо нездатності судді здійснювати правосуддя, припиняється з моменту надання остаточної оцінки щодо підтвердження/не підтвердження сумнівів щодо здатності судді здійснювати правосуддя. Очевидно в даному випадку йдеться про превентивний захід, а не відповідальність за надання недостовірної інформації, метою якого є тимчасове усунення від правосуддя судді, рівень підготовки, умінь, стандарти поведінки якого можуть не відповідати законодавчо визначеним вимогам, до з'ясування всіх обставин. Як зазначають І. С. Самощенко, М. Х. Фарукшина, запобіжні заходи не є заходами відповідальності, оскільки: а) хоча і застосовуються у зв'язку з правопорушеннями, але до розгляду питання по суті, а також б) передбачаються не санкціями, а диспозиціями норм права [4, с. 61]. Тобто метою запобіжного заходу є недопущення певних негативних обставин, тоді як відповідальність передбачає застосування санкцій з метою покарання та подальшого виправлення особи.

Отже, розглянувши поняття «відсторонення», «здійснення правосуддя», а також характерних рис усіх випадків його застосування варто надати його повне визначення. На наш погляд, тимчасовим відстороненням від здійснення правосуддя є визначене на певний строк усунення судді від виконання ним його основного функціонального обов'язку - вирішення юридичних спорів та розгляд кримінальних обвинувачень, що обумовлено поведінкою самого судді та застосовується не залежно від волі судді, на підставах, визначених виключно законом про судоустрій і статус суддів, перелік яких є вичерпним, у особливому порядку, визначеному законом, метою якого є припинення протиправних поведінки, дій, унеможливлення їх продовження, приховування обставин здійснення проступку та/або запобігання можливим негативним наслідкам таких дій, поведінки, в першу чергу зниженню авторитету судової влади, довіри до судових органів загалом. За своєю суттю таке відсторонення є проміжним етапом між поведінкою судді та завершенням процесу надання остаточної правової оцінки такій поведінці,

що завжди завершується або поверненням особи до попереднього стану шляхом відновлення службово-трудових відносин (у разі невстановлення причетності судді до протиправної діяльності, його виправлення), або ж припинення службово-трудових відносин, що має наслідком втрату статусу судді (у разі встановлення невідповідності судді займаній посаді, визнання винним у вчиненні злочину). Щодо поняття «відсторонення суддів», то воно повністю охоплює всі випадки тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя, а також відсторонення судді від адміністративної посади. Однак варто звернути увагу й на існування інших елементів, які можуть входити до його складу.

Список використаних джерел:

1. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19 травня 2006 року: Резолюція Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 року № 2006/23. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67 (дата звернення 20.06.19)

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2016. № 31. ст.545 (дата звернення 20.06.19).

3. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 7-8. ст.50 (дата звернення 20.06.19)

4. Самощенко И.С. Ответственность по советскому законодательству. М. : Юрид. лит., 1971. 240 с.